

Kurumlar ve Ekonomik Performans İlişkisi: Teorik Çerçeve¹**The Relationship Between Institutions and Economic Performance: Theoretical Framework****Yıldırım Bezayıt Çiçen²****Öz**

Bu çalışmada kurumlar ve ekonomik performans ilişkisi teorik açıdan ele alınmıştır. Son dönem literatürüne göre kurumlar, ülkelerin ekonomik büyüme farklılıklarının temel nedeni olarak kabul edilmektedir. Literatüre göre, ekonomik refahı artıran iyi kurumlar temelde 3 başlık altında incelenebilir: Mülkiyet haklarının uygulanabilir olması, politikacılar ve diğer güçlü grupların kısıtlanması ve fırsat eşitliğinin sağlanması. Çalışmamızda daha geniş bir şekilde bu ilişkiyi belirleyen temel karakteristikler mülkiyet hakları, yasal sistem-hukukun üstünlüğü ile hükümetin yapısı ve demokrasi başlıkları altında detaylı bir şekilde incelenmiştir. Büyümenin sağlanması için güvenilir bir mülkiyet hakkına ihtiyaç vardır. İkinci olarak, hukukun üstünlüğü söz konusu değilse, bağımsız yargıdan bahsedilemeyecek ve sözleşmeden doğan haklar yerine getirilemeyecektir. Yatırımlar ve büyüme bu durumdan negatif etkilenecektir. Üçüncü başlıkta, demokrasi-büyüme çalışmalarına ilişkin sonuçlar farklı neticelenmektedir. Literatürde yapılan çalışmalar, karşılaştırmalı olarak demokrasi ve otokrasiden hangisinin büyüme üzerinde daha olumlu sonuçlar verdiği noktasındadır.

Anahtar Kelimeler: Kurumlar, Ekonomik Performans, Mülkiyet hakları, Hukukun Üstünlüğü, Demokrasi

Abstract

In this study, the relationship between institutions and economic performance is theoretically addressed. According to the recent literature, institutions are regarded as the main cause of economic growth differences in countries. According to the literature, good institutions that improve economic welfare can be examined under three headings: the applicability of property rights, the restriction of politicians and other strong groups and the equality of opportunity. In our study, the fundamental characteristics that determine this relationship are examined under the title of property rights, legal system-the rule of law and the government structure and democracy in a broader way. Secondly, if the rule of law is not in question, the rights arising from the independent judiciary shall not work properly and the contract will be unfulfilled.. Investments and growth will be negatively affected by this situation. In the third title, the conclusions of democracy-growth are different. The studies in the literature are at the point where the democracy and the autocracy have more positive results on growth comparatively.

Keywords: Institutions, Economic Performance, Property Rights, Rule of Law, Democracy

JEL Classification: O43, P37, P48, K11

¹ Bu çalışma, Yıldırım Beyazıt Çiçen tarafından Doç. Dr. Tamer Çetin danışmanlığında yürütülen "Türkiye'de Ekonomik Performansın Kurumsal Temelleri: Yeni Kurumsal İktisat Perspektifi" başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

² Yrd. Doç. Dr., Gümüşhane Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, ybcicen@gumushane.edu.tr

Giriş

Son dönemde ekonomi literatüründe en önemli tartışma, ülkelerin ekonomik performanslarının neden farklılık arz ettiği'dir. Geleneksel büyüme teorileri bu soruyu cevaplamakta yetersiz kalmaktadır. Hâkim iktisat, kişi başına düşen çıktıyı belirleyen koşullar arasında üretim faktörleri (emek, fiziki ve beşeri sermaye birikimi vb.) ve teknolojiyi saymaktadır. Bu geleneksel faktörler büyümenin temel determinantları olarak kabul edilmektedir. Ancak önemli soru, bu faktörleri nelerin belirlediği'dir (Rodrik, 2000). Büyüme literatürü, North (1990)'a değin iktisadi, politik ve sosyal kurumları ve bunların değişimlerini dikkate almamıştır.

Kurumlar, ülkelerin ekonomik büyüme ve kalkınma farklılıklarında temel nedendir. O halde cevabı bulunması gereken, ülkelerde kurumların neden ve nasıl farklı düzeylerde olduğu ve kurumların nasıl değiştiği sorularıdır. Bu sorulara bulunacak cevaplar ile kurumların nasıl ekonomik performansı pozitif etkileyecek şekilde iyileştirileceği daha iyi çözümlenebilecektir (Acemoğlu ve Robinson, 2008: 135-136).

1. Ekonomik Performansı Belirleyen Kurumlar

Literatürde kurumlar ve ekonomik performans ilişkisini irdeleyen birçok çalışma bulunmaktadır. Acemoğlu (2003: 27); fiziki, beşeri ve teknolojik yatırımları tetikleyerek ekonomik refahı artıran iyi kurumlar için 3 kilit karakteristik belirtmektedir:

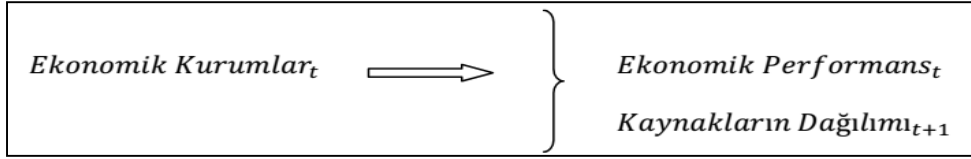
- Toplum genelinde mülkiyet hakları uygulanabilir olmalıdır. Böylece bireylerde, yatırım ve iktisadi hayatta yer almak için müşevvik oluşur.
- Elitler, politikacılar ve diğer güçlü gruplar için çeşitli kısıtlar getirilmelidir ki, toplumun gelirleri ve devlet yatırımları, onların çıkarları doğrultusunda kullanılmasın.
- Beşeri sermayeye yatırımın ve verimli ekonomik aktivitelerin oluşmasını sağlayacak fırsat eşitliğinin toplum içerisinde sağlanması gereklidir.

Rodrik (2000: 5-6)'e göre ülkelerin uzun dönemli büyümelerini sağlayabilmeleri için şu 5 kuruma ihtiyaçları vardır:

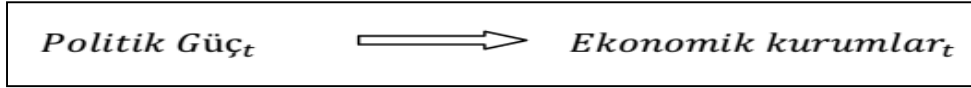
- Mülkiyet hakları
 - Girişimcilerin haklarının (maddi ve fikri) korunabilmesi ve yeni müşevviklerin oluşabilmesi için gereklidir.
- Düzenleyici kurumlar
 - Piyasa başarısızlığının önüne geçecek düzenleyici kurumların varlığı ekonomik performansın devamlılığında kritik rol oynar.
- Makroekonomik istikrarı sağlayacak kurumlar
 - Tüm ülkeler makroekonomik istikrarı sağlayıcı tedbirler alan mali ve parasal kurumlar oluşturmalıdır. Bu kurumlar vasıtasıyla çıkabilecek potansiyel krizlerin önüne geçilmesi ve konjoktüre bağlı şokların etkilerinin minimize edilmesi gibi amaçlar güdülebilir.
- Sosyal güvenlik kurumları
 - Bu kurumlar risk paylaşımı görevini yaparlar. Amaç burada piyasalar için yönetilebilir riskler oluşturulmasıdır. Örneğin devlet, bireylerin çalışma hayatında yaşayabileceği problemlere karşın sosyal güvenlik kurumları inşa ederek çalışma hayatını belirsizlikten kurtarmaya çalışır. Bunun örnekleri arasında sosyal güvenlik, işsizlik sigortası, kamuda çalışma imkânı vb. sayılabilir.
- Çatışma yönetimi kurumları
 - Çatışma yönetimi kurumları, koordinasyon ve iletişim eksikliklerini minimize etmek amacıyla oluşturulur. Bu kurumların arasında hukukun üstünlüğü, etkin bir adalet sistemi, toplumu temsil edebilen politik kurumlar, serbest seçimler, bağımsız sendikalar, toplumsal ortaklık ve azınlık grupların kurumsalmış temsili sayılabilir.

Acemoğlu, Johnson ve Robinson (2005: 389-396) kurumlar-uzun dönem ekonomik performans ilişkisini 6 temel işleyiş üzerinden göstermektedir:

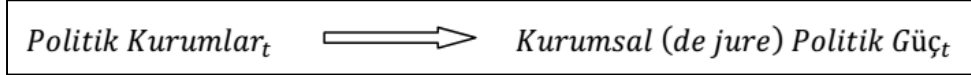
1. Ekonomik kurumlar, iktisadi aktörlerin müşevviklerini belirlediklerinden dolayı büyüme üzerinde etki sahibi olurlar. Bu kurumlar, üretim organizasyonu, teknoloji, beşeri ve fiziki sermaye değişkenlerine yapılan yatırımları etkilerler.

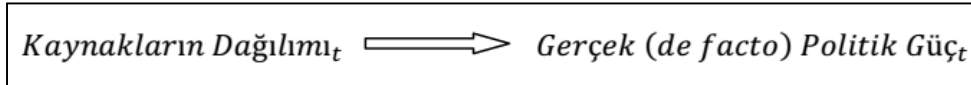
2. Ekonomik kaynakların dağılımda, farklı birey ve grupların çıkar çatışması söz konusu olacaktır. Burada belirleyici unsur grupların politik gücüdür.

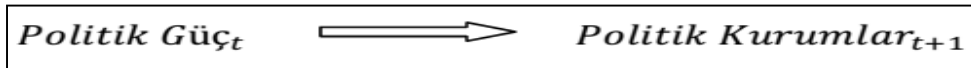
3. Politik gücün 2 yasal belirleyicisi vardır. Bunlar, kurumsal politik güç (de jure) ve gerçek politik güç (de facto) olarak ayrılır. Kurumsal politik güç, toplum içerisinde politik kurumların yasalar ile ortaya çıkardığı güçtür. Politik kurumlar, ekonomik kurumlara benzemektedirler ve bunlar aktörlerin müşevviklerini ve kısıtlarını belirlemektedirler.

4. Bireyler yasal olarak politik güç sahibi olmasalar da, politik güç elde etmiş olabilirler. Örneğin bir grubun zenginleşmesi durumunda -diğer gruplarla karşılaştırıldığında- bu grubun gerçek politik gücü artar ve kendi çıkarlarına uygun hareket eder hale gelirler.

5. Toplumda politik gücün dağılımı, politik kurumların gelişiminde belirleyici unsurdur. Politik güce sahip olanlar, kendilerine bu politik gücü sağlayan politik kurumları sürdürme eğiliminde olurlar.

Bu aşamalara göre genel çerçeve şu şekilde oluşmaktadır:

Sonuç olarak geçmişte ortaya çıkan kurumlar ile bugün ortaya çıkan gelir arasında yüksek bir ilişki söz konusudur.

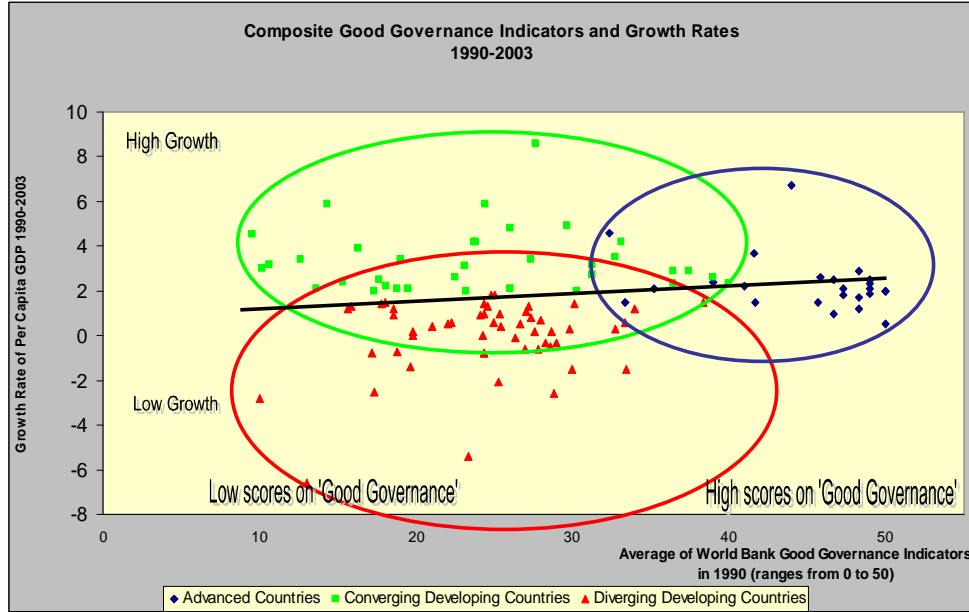
Khan (2004) iyi yönetim, kapsayıcı kurumlar ve kalkınma kümelerinin aynı anlama geldiğini ifade ederek bu kavramın şu maddeleri içermesi gerektiğini ifade eder:

- Düşük kamulaştırma riski ile birlikte istikrarlı mülkiyet hakları
- Hukukun üstünlüğü
- Sıfır ya da düşük yolsuzluk
- Demokratik şeffaflık
- Etkif hizmet sunum kapasitesi (teknik yeterlilik)
- Politik istismarın olmaması

• Her sektör için ayrıcalıkların olmadığı serbest piyasalar (iktisadi kapsayıcılık)

Ülkelerde bu ön koşullar üzerinden kapsayıcı kurumların kalitesinin artması, gayri safi yurtiçi hâsıla (GSYİH) üzerinde Şekil 1’de sunulan anlamlı bir ilişki ortaya çıkaracaktır.

Ülkelerin kurum kalitelerini (demokrasi, yolsuzluk, mülkiyet haklarının güvenilirliği) artırmaları ile birlikte gelişen yönetim kapasitesi sayesinde daha evvel ayrışma gösteren gelişmekte olan ülkeler, gelişmiş ülkelere yakınsar hale geleceklerdir. Büyüme destekleyici ve politik istikrarı sağlayıcı reformlar başarılı bir dönüşüm evresinden geçtiği takdirde gelişmiş kapitalist ülkeler yakalanabilecektir.

Şekil 1: İyi Yönetişim ve Büyüme Oranları

Kaynak: Khan, Mushtaq H., Governance and Growth: A Preliminary Report (2007, 28).
http://eprints.soas.ac.uk/9958/1/Preliminary_Report.pdf [23.10.2017].

Yönetişim kapasitesinin artıyor oluşu işlem maliyetlerinin düşmesi anlamına gelmektedir. İşlem maliyetlerinin düşmesi ise daha verimli çalışmayı beraberinde getirmektedir. İşlem maliyetinin düşük olmasını sağlayan unsurlar şu şekildedir (Khan, 2007: 54):

- İstikrarlı mülkiyet haklarının sağlanması ve sürdürülebilmesi
- Hukukun üstünlüğü ve etkin sözleşme yaptırımının kalıcı hale getirilmesi
- Kamulaştırma riskinin minimize edilmesi
- Rant-arama ve yolsuzlukların minimize edilmesi
- Kamu mallarında bir koşul olarak şeffaflık ve hesap verilebilirliğin sağlanması ve bununla birlikte demokratik biçimde tercihlerin açık edilmesi

Kurumlar-ekonomik performans ilişkisi literatürüne bakıldığında, formel kurumların etkilerinin incelenmesine ilişkin çalışmalar çoğunluktadır. Bu çalışmalar içerisinde mülkiyet hakları, yasal sistem ve hükümetin yapısı öne çıkmaktadır. Bu kurumlar başlıklar halinde aşağıda incelenmektedir.

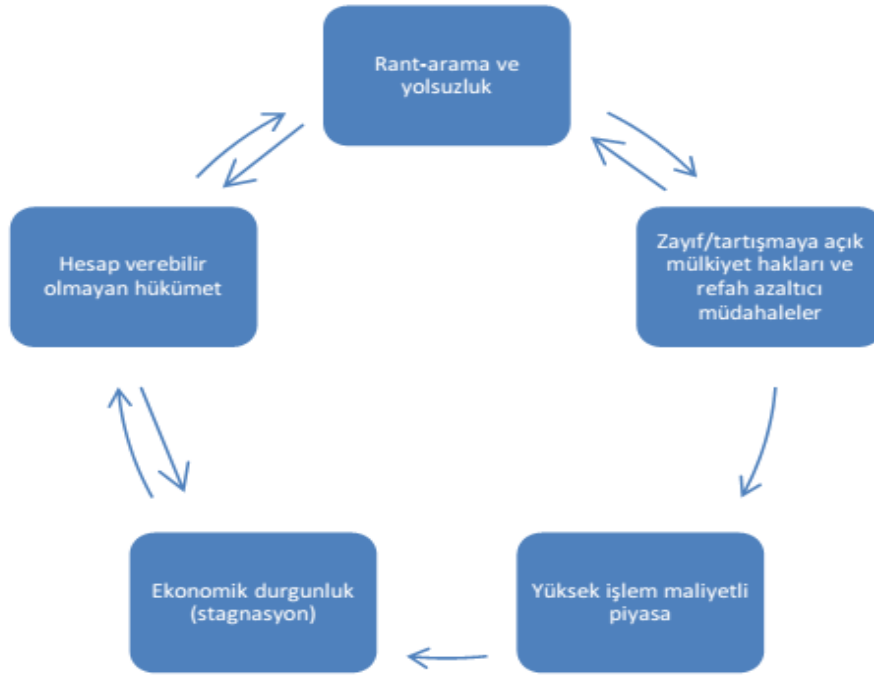
1.1. Mülkiyet Hakları

Temel olarak mülkiyet hakları, bireylerin hakları (varlıkları) hakkında karar verirken karşılaşılabilecek işlem maliyetlerini azaltan kurallardır. Azalan işlem maliyetleri piyasa başarısızlığını azaltacaktır. Bu durum, devlet müdahalesi gereksinimi de ortadan kaldırır. Ancak işlem maliyeti anlamlı derecede azaltılamazsa, piyasa (sözleşme) başarısızlığı sebebiyle kalkınma bloklanacak ve devlet müdahalesi ihtiyacı ortaya çıkacaktır. Ancak devlet müdahaleleri de ayrıyeten maliyetlidir (Khan, 2010). Bu durumda Şekil 2’deki gibi bir döngünün ortaya

çıkması muhtemeldir. Ancak hukukun üstünlüğü ile istikrarı sağlanmış mülkiyet hakları, yeni bir patika oluşturacaktır (Khan, 2012: 12).

Mülkiyet haklarının korunması, büyüme için kararlı kurumsal bir özellik niteliğindedir. Bir başka deyişle ekonomik başarı için güvenli mülkiyet haklarına ihtiyaç vardır (North, 1990); (Rodrik, 2000); (Williamson ve Kerekes, 2011). Güçlü mülkiyet hakları, bağımsız yargının gelişmesi, yolsuzluklarla mücadele, külfetli regülasyonların parçalara ayrılması, basın özgürlüğünün sağlanması, politik haklar ve sivil özgürlüklerin korunması sonucunda ülkeler daha hızlı büyüyeceklerdir (Khalil, Ellaboudy ve Denzau, 2007: 74). Bu şartlar, ekonomik aktiviteler için iyi bir kurumsal çevre anlamına gelmektedir. İyi korunan ve geniş kapsamlı mülkiyet hakları, piyasaları daha rekabetçi bir yapıya kavuşturacak ve tekelci anlayıştan uzaklaşılacaktır.

Mülkiyet hakları, bireyin emek arzı, beşeri ve fiziki sermayesi, sahip olduğu varlıkları ile ilgili doğru kararlar almasına olanak tanır. Çünkü mülkiyet hakları, varlıkların iktisadi potansiyelini ortaya koymasını sağlamaktadır. Ayrıca varlık potansiyelinin doğru bir şekilde ortaya konulması, yeni sermaye ve kredi kullanımları için teminat oluşturacaktır. Az gelişmiş ülkelerde mülkiyet hakları tam tanımlanamadığından, varlıklar teminat olarak kullanılamaz ve yeni sermaye oluşturulması imkânı ortadan kalkar.

Şekil 2: Mülkiyet Hakları ve İşlem Maliyetleri Döngüsü

Kaynak: Khan, Mushtaq H., Governance and Growth: History, Ideology and Methods of Proof (Good Growth and Governance in Africa: Rethinking Development Strategies. ed. Akbar Noman, Kwesi Botchwey, Howard Stein, Joseph E. Stiglitz., Oxford: Oxford University Press: 51-79, 2012), 11.

Mülkiyet hakları, diktatörlük ve otoriterlik ile yönetilen ülkelerde genellikle uygulanamaz. Bu devletlerde politik güç veya özel çıkar grupları kamulaştırma yapabilmektedir. Çünkü kamulaştırma riskini engelleyen bir kanun veya yargı yoktur. Bu sebeple güvensiz mülkiyet hakları, politik ve ekonomik özgürlüğün az olduğu ve yargının manipüle edilebildiği toplumlarda meydana gelir. Bir ülkenin tarihi ile patika bağımlı gelişimi, mülkiyet haklarının eğilimine ışık tutmaktadır. Geleneklerin ülkeden ülkeye veya bölgeden bölgeye farklılaşması sebebiyle her ülke özel mülkiyet kültürünü geliştiremez (Dobler, 2011: 69-71). Örneğin Avrupa kurumları, mülkiyet hakları ve kısıtlanmış hükümet gücü oluşturmayı başarmıştır.

Bunun olmadığı ülkelerde ise dışlayıcı kurumlar ve devlete ilişkin riskler varlığını sürdürmektedir (Acemoğlu, Johnson ve Robinson, 2000). Devlete ilişkin risklerden bir tanesi olan kamulaştırma riskinin arttığı ülkelerde büyüme negatif etkilenmektedir (Asoni, 2008); (Keefer, 2007).

Mülkiyet hakları kurumu, özel vatandaşlar ve politik güç arasındaki ilişkiyi regüle etmektedir. Daha yüksek güvenli mülkiyet haklarına sahip ülkeler, daha yüksek kişi başına gelir elde etmektedirler (Acemoglu ve Johnson, 2005). Ayrıca ekonomik büyüme ve yatırım için mülkiyet hakları, yerine getirilmesi gereken önemli bir kriterdir (Knack ve Keefer, 1995: 223). Mülkiyet haklarının korunması sadece yatırımların büyüklüğüne değil, aynı zamanda girdilerin verimliliğine de katkı sağlamaktadır. Binlerce atıf alan makalesinde Hall ve Jones (1999) sosyal yapı vekili olarak kullanılan mülkiyet hakları ve kişi başına çıktı arasında pozitif ilişki bulgusuna ulaşmışlardır. Benzer şekilde Tornell (1997: 32) ülkeler arasında ortaya çıkan büyüme oranları farklılıklarının mülkiyet haklarından kaynaklandığı bulgusuna erişmiştir.

Etkin mülkiyet haklarının işlediği piyasaların oluşmayışı rant-arama (yolsuzluk) faaliyetlerini artıracaktır. Bu sebeple rant yönetişimi ve ekonomik çıktı arasında ilişki bulunmaktadır. Bu sorunu çözmek isteyen gelişmekte olan ülkenin, gelişmiş bir ülkeye ait yasal altyapısını kopyalayıp kendine uygulaması doğru sonuç vermeyecektir. Gelişmiş ülkede bulunan yönetim kapasitesi/kurum anlayışı, gelişmekte olan ülkede bulunmadığından aynı sonuçların alınması mümkün olmamaktadır.

Gelişmekte olan ülkeler için politika yenileme uğraşında en önemli hedef, sözleşme başarısızlıklarını azaltmak olmalıdır. Çünkü sözleşme başarısızlıkları, farklı yollarla ve sırasıyla karşımıza çıkmaktadır. Örneğin basit bir çevresel düzenleme sözleşmesi hatası, ölçüsüz kirliliğe yol açtığı gibi, vergiler, sübvansiyonlar ve regülasyonlar gibi farklı kaynak dağılımı ve yönetim şartlarının oluşmasına neden olmaktadır (Khan, 2013: 252). Bu, sözleşmeleri daha karmaşık hale getirirken, işlem maliyetini artırmaktadır ve sözleşmelerin uygulanabilirliğinin azalması ile güvenilir taahhüdü azaltmaktadır.

1.2. Yasal Sistem – Hukukun Üstünlüğü

Güvenli bir hukuk sistemi mevcut değilse, mülkiyet hakları geçersiz olmaktadır. Tam mülkiyet hakları, hukukun üstünlüğü ve bağımsız yargı mevcut ise sağlanabilir. Hukukun üstünlüğü ve bağımsız yargı, yalnız demokratik devletlerde garanti edilir. Yasal sistem, mülkiyet hakkı sahibini devlete ve çıkar gruplarına karşı da koruyabilmelidir. Ancak böylelikle varlıkların etkinliği sağlanabilecektir (Dobler, 2011: 71-72).

Haggard ve Tiede (2011)'e göre hukukun üstünlüğü kavramının 4 boyutu vardır:

- Bireylerin güvenliği
- Mülkiyet ve sözleşmesel haklar
- Hükümetin denetlenmesi (sınırlandırılması)
- Yolsuzluk

Hukukun üstünlüğünde güvenlik ön koşuldur. Bunun için birinci boyut, sivil karışıklıkların şiddete başvurmadan çözümü ile ilgilidir. Çözüm adına politik anlaşmaların kurumsallaşması ve yaptırımı gerekmektedir. Bunlar için yerleşik kurumlar ve tamamlayıcı kurumsal gelişmelere ihtiyaç vardır. İkinci boyutta, mülkiyet ve sözleşmeden doğan hakların iyi tanımlanması gerekmektedir. Çünkü mülkiyet hakları bireylere sağladığı müşevvikler üzerinden birinci boyutta sağlanan güvenli ortamda yatırımı ve ticareti artıracaktır. Mülkiyet haklarının korunması büyümenin anlamlı tahmin edicisidir. Mülkiyet haklarının korunmasına ilişkin gereklerden bir tanesi de hükümetin sınırlandırılmasıdır. Üçüncü boyuta göre hükümetin kuralları ihlali ve keyfiliği durumunda sözleşmelere ilişkin taahhütler yerine getirilmeyecektir. Bunun için hükümetin sınırlandırılması gereklidir ve bu sebeple kuvvetler ayrılığı, gücü paylaştırdığı için iktisadi olarak önemlidir. Yargı bağımsızlığı da iktidarın keyfiliğini sınırlamanın ön şartıdır. Ancak bununla

hukukun üstünlüğü güvenilir olmaktadır. Dördüncü boyut ise yolsuzluktur. Eğer mülkiyet hakları iyi tanımlanmamış ve hükümetin keyfiyet alanı geniş ise, rant peşinde olan ajanların sayısı artacaktır. Yolsuzluk, yatırımlar ve büyümeyi negatif etkileyecektir.

La Porta ve diğerleri (2004), 71 ülkede için yapmış oldukları çalışmada, yargı bağımsızlığının ekonomik ve politik özgürlüğün iyi bir tahmin edicisi olduğu bulgusuna erişmişlerdir. Dollar ve Kraay (2002)'e göre ise, hukukun üstünlüğü (ya da bunların yerine kullanılabilir mülkiyet hakları ve yolsuzluk gibi değişkenler) reel gelirdeki artış ile yakından ilişkilidir.

1.3. Hükümetin Yapısı ve Demokrasi

Politik kurumlar ve sahip olduğu özellikler, iktisadi kurumların kalitesinde önemli unsurlardır (Clague ve diğerleri, 1996). Literatürde en çok tartışılan yönetim yapılarından bir tanesi demokrasidir. Demokrasi-büyüme ilişkisine ilişkin yapılan çalışmalarda farklı sonuçlar elde edilmektedir. Demokrasi, kavram olarak oldukça geniş bir içeriğe sahiptir. Tanım olarak demokrasi, doğrudan veya dolaylı bir şekilde halkın devlet politikasını şekillendirdiği yönetim biçimidir. Oy kullanma hakkı, sivil haklar, hukukun üstünlüğü ve kuvvetlerin bağımsızlığı demokrasinin tamamlayıcısıdır. Literatür tarafından cevabı aranan, demokrasinin otokrasiye göre büyümeyi destekleyen kurumları daha fazla teşvik edip etmediğidir.

Demokrasinin büyüme üzerinde olumlu ve olumsuz etkileri şöyle açıklanabilir (Aron, 2000: 124):

- Pozitif tarafta, şeffaflık ve hesap verilebilirlik gibi değişkenler, sözleşmeler üzerinden iktisadi ve diğer hakları kuvvetlendirecektir.

- Negatif tarafta ise, demokrasiye ilişkin (veya farklı çıkar gruplarına ait) gerekli uzlaşma sağlanamazsa, yürütmenin uygulanmasında veya şokların karşılanmasında anlık kararların zamanlamalarında gecikmeler yaşanabilecektir.

Pozitif etki ile ilgili çalışmalar şöyle sıralanabilir:

- Demokratik kurumlar büyümeyi maksimize etmeyebilir ancak diğer kurumsal çevrelere göre karşılaştırmalı olarak incelendiğinde, demokrasi en etkin ekonomik çıktıları garanti etmektedir. Örneğin demokrasi en üst düzeyde bireysel özgürlüğe imkân tanımaktadır. Mülkiyet hakları, düşünce ve ifade özgürlüğü gibi unsurlar, müşevviklerin fiziki ve insani sermaye yatırımına dönüşmesini sağlamaktadır (Dobler, 2011: 73-74).

- Butkiewicz ve Yanıkkaya (2006: 3)'e göre, hukukun üstünlüğü ve demokratik kurumlar reel ekonomik büyümeyi artırmaktadırlar. Demokratik olmayan ülkelerde elit güç, kendi çıkarını maksimize etmeye çalışır. Bu çıkar maksimizasyonu düşüncesi büyümeyi negatif etkileyebilmektedir.

- Rodrik (2007)'ye göre, katılımcı politik sistemler, varyansı daha küçük büyüme oranlarını garanti etmektedir. Buna göre demokrasilerde dışsal şoklar daha çabuk düzelmekte ve eşitsizlik azalmaktadır.

- Persson ve Tabellini (2007)'ye göre, demokrasi, ekonomik büyümeyi sermaye birikimi üzerinden desteklemektedir. Bu çalışmaya göre, iktisadi liberalizasyonu takip eden demokrasi, iktisadi büyümeyi pozitif etkilemektedir. Ancak demokrasiyi takip eden iktisadi liberalizasyon, büyüme üzerinde negatif etkilidir.

- Tabellini (2008) ve North (2003)'e göre, önceki politik kurumlar bugünkü iktisadi performansı etkilemektedir. Bu görüşü Acemoğlu, Johnson ve Robinson (2005) de teyit etmektedir. Buna göre bugünkü ekonomik performans, bugünkü formel kurumlara bağlıdır. Bugünkü formel kurumların kalitesi ise, önceki dönem formel kurumların kalitesine bağlıdır. Rodrik, Subramanian ve Trebbi (2004) ise formel kurum kalitesini (Kaufmann, Kraay ve Zoido-Lobaton (2002)'den faydalanarak) mülkiyet haklarının korunması ve hukukun üstünlüğünün gücü ile ölçmüşlerdir.

• Mauro (1995), kurum kalitesi ve büyüme arasındaki pozitif ilişkiyi yolsuzluk üzerinden incelemiştir. Yüksek yolsuzlukların yatırımları negatif etkilemesi nedeniyle, iktisadi büyüme azalacaktır.

Glaeser ve diğerleri (2004) ise diğer çalışmalara nazaran daha farklı düşünmektedir. Buna göre politik gücün sınırlandırılması ile büyüme arasında var olan ilişki, yanlış sonuçlara götüreceği şekilde gereğinden fazla önemsenmiştir. Aslında beşeri sermaye birikimi sonuca götüren unsurdur. Çünkü otokratik rejimlerde de büyüme vardır. Çalışma, bu sebeple kurumların ölçümünü eleştirmekte ve kısıtların değil, tercihlerin ölçüldüğü eleştirisi getirmektedir. İlave olarak, kurumlardan büyümeye nedensellik belirlenemeyeceği ifade edilmektedir. Yazarlar, çeşitli regresyonlar kurarak, eğitim ve gelir düzeyi arasında anlamlı ilişki bulmuşlardır. Ayrıca yüksek eğitilmiş toplumların devleti ve toplumu demokratikleşme yönünde etkilediği ifade edilmektedir. Benzer şekilde Isham, Kaufmann ve Pritchett (1997), politik rejim kurumlarından ekonomik göstergelere doğru bir ilişki bulamamıştır.

Sonuç ve Değerlendirme

Çalışmamızda kurumlar-ekonomik performans ilişkisi ele alınmıştır. Sonuç olarak kurumsal yapı, hem işlem maliyetlerine hem de dönüşüm maliyetlerine tesir ederek büyümeyi etkilemektedir. Mülkiyet hakları ve hukukun üstünlüğünün olmadığı ya da kalitesiz olduğu durumlarda işlem maliyetleri yükselecektir. Çünkü böyle durumlarda kayıt dışı ekonomiye yöneliş olacak, rüşvet ve yolsuzluk artacaktır. Aynı şekilde dönüşüm maliyetleri de, uygulanmayan sözleşmeler, eski teknoloji, düşük verimlilik ve kısa dönem anlayışı ile artacaktır. Kurumların zayıf tanımlanması durumunda, işlem maliyetleri yükseleceğinden iktisadi aktiviteler sınırlı düzeyde kalacaktır. Yine benzer bir durumda firmalar ve ajanlar, karmaşık, uzun dönemli, çoklu değişim sözleşmelerini efektif bir şekilde uygulayamazlar. Oysa sağlıklı bir mülkiyet yapısı, sermaye piyasaları ve iktisadi büyümeyi destekleyecek uzun dönemli sözleşmelerin yapılabilmesine imkân sağlayacaktır. Genel olarak düşük kurum kalitesi ile politik istikrarsızlık arasında anlamlı bir korelasyon bulunmaktadır (Aron, 2000: 104-118).

Kaynakça

- Acemoğlu, D. (2003). Why not a Political Coase Theorem? Social Conflict, Commitment, and Politics. *Journal of Comparative Economics*, 31(4), 620-652.
- Acemoğlu, D., & Johnson, S. (2005). Unbundling Institutions. *Journal of Political Economy*, 113(5), 949-995.
- Acemoğlu, D., Johnson S., & Robinson J. (2000). The Colonial Origins of Comparative Development: An Empirical Investigation. *NBER Working Papers*, No.w7771.
- Acemoğlu, D., Johnson S., & Robinson J. (2005). Institutions as a Fundamental Cause of Long-run Growth. *Handbook of Economic Growth*, 1, 385-472.
- Acemoğlu, D., & Robinson, J. (2008). The Role of Institutions in Growth and Development. *Commission on Growth and Development Working Papers*, No.10.
- Aron, J. (2000). Growth and Institutions: A Review of the Evidence. *The World Bank Research Observer*, 15(1), 99-135.
- Asoni, A. (2008). Protection of Property Rights and Growth as Political Equilibria. *Journal of Economic Surveys*, 22(5), 953-987.
- Butkiewicz, J. L., & Yanikkaya H. (2006). Institutional Quality and Economic Growth: Maintenance of the Rule of Law or Democratic Institutions, or Both?. *Economic Modelling*, 23(4), 648-661.
- Clague, C., Keefer P., Knack S., & Olson M. (1996). Property and Contract Rights in Autocracies and Democracies. *Journal of Economic Growth*, 1(2), 243-276.
- Dobler, C. (2011). *The Impact of Formal and Informal Institutions on Economic Growth: A Case Study on the MENA Region*. Frankfurt: Peter Lang Publishing.

- Dollar, D., & Kraay A. (2002). Growth is Good for the Poor. *Journal of Economic Growth*, 7(3), 195-225.
- Glaeser, E., La Porta R., Lopez-de-Silanes F., & Shleifer A. (2004). Do Institutions Cause Growth?. *Journal of Economic Growth*, 9(3), 271-303.
- Haggard, S., & Tiede L. (2011). The Rule of Law and Economic Growth: Where are We?. *World Development*, 39(5), 673-685.
- Hall, R. E., & Jones C. I. (1999). Why do Some Countries Produce So Much More Output per Worker than Others?. *NBER Working Papers*, No.w6564.
- Isham, J., Kaufmann, D. & Pritchett, L. H. (1997). Civil Liberties, Democracy, and The Performance of Government Projects. *The World Bank Economic Review*, 11(2), 219-242.
- Kaufmann, D., Kraay A., & Zoido-Lobaton P. (2002). Governance Matters II: Updated Governance Indicators for 2000-01. *World Bank Policy Research Working Paper*, No.2772.
- Knack, S., & Keefer P. (1995). Institutions and Economic Performance: Cross-country Tests Using Alternative Institutional Measures. *Economics and Politics*, 7(3), 207-227.
- Keefer, P. (2007). Beyond Legal Origin and Checks and Balances: Political Credibility, Citizen Information, and Financial Sector Development. *World Bank Policy Research Working Paper*. No.4154.
- Khalil, M, Ellaboudy, S., & Denzau A. (2007). The Institutions and Economic Development in the OECD. *International Research Journal of Finance and Economics*, 12, 67-79.
- Khan, M. H. (2004). State Failure in Developing Countries and Institutional Reform Strategies. *Toward Pro-Poor Policies. Aid, Institutions, and Globalization*. ed. Bertil Tungodden, Nicholas Herbert Stern, Ivar Kolstad. Annual World Bank Conference on Development Economics. Washington, Oxford: the World Bank, Oxford University Press, 165-195.
- Khan, M. H. (2007). Governance and Growth: A Preliminary Report. http://eprints.soas.ac.uk/9958/1/Preliminary_Report.pdf (23.10.2017).
- Khan, M. H. (2010). *Political Settlements and the Governance of Growth-enhancing institutions*. http://eprints.soas.ac.uk/9968/1/Political_Settlements_internet.pdf (23.10.2017)
- Khan, M. H. (2012). Governance and Growth: History, Ideology and Methods of Proof. *Good Growth and Governance in Africa: Rethinking Development Strategies*. ed. Akbar Noman, Kwesi Botchwey, Howard Stein, Joseph E. Stiglitz. Oxford: Oxford University Press, 51-79.
- Khan, M. H. (2013). Political Settlements and the Design of Technology Policy. *The Industrial Policy Revolution II: Africa in the Twenty-first Century*. ed. Joseph Stiglitz, Justin Yifu Lin, Ebrahim Patel. London, UK: Palgrave Macmillan, 243-280.
- La Porta, R., Lopez-de-Silanes F., Pop-Eleches C., & Shleifer A. (2004). Judicial Checks and Balances. *Journal of Political Economy*, 112(2), 445-470.
- Mauro, P. (1995). Corruption and Growth. *The Quarterly Journal of Economics*, 110(3), 681-712.
- North, D. C. (1990). *Institutions, Institutional Change, And Economic Performance*. Cambridge: Cambridge University Press.
- North, D. C. (2003). Understanding the Process of Economic Change. *Forum Series on the Role of Institutions in Promoting Economic Growth*. Forum 7, 1-21.
- Persson, T. & Tabellini G. (2007). The Growth Effect of Democracy: Is it Heterogenous and How Can it be Estimated?. *NBER Working Papers*, No.w13150.
- Rodrik, D. (2000). Institutions for High-Quality Growth: What They Are and How to Acquire Them?. *Studies in Comparative International Development*, 35(3), 3-31.

-
- Rodrik, D. (2007). *One Economics, Many Recipes: Globalization, Institutions, and Economic Growth*. 1. bs. Princeton: Princeton University Press.
- Rodrik, D., Subramanian A., & Trebbi F. (2004). Institutions Rule: The Primacy Of Institutions Over Geography and Integration in Economic Development. *Journal of Economic Growth*, 9(2), 131-165.
- Tabellini, G. (2008). Presidential Address: Institutions and Culture. *Journal of the European Economic Association*, 6(2/3), 255-294.
- Tornell, A. (1997). Economic Growth and Decline with Endogenous Property Rights. *Journal of Economic Growth*, 2(3), 219-250.
- Williamson, C.. R., & Kerekes, C. B. (2011). Securing Private Property: Formal versus Informal Institutions. *Journal of Law and Economics*, 54(3), 537-572.